

jaar
verslag
2020

Inhoud

Voorwoord 1

Cultuurmenu inleiding 3

1 Samenvatting Cultuurmenu voor het primair- en voortgezet onderwijs 2020 4

2 Organisatie 4

3 Uitvoering 5

- 3.1 Aantal opgegeven deelnemers Cultuurmenu PO en VO door de scholen en deelname scholen uit aandachtswijken 5
- 3.2 Educatoren/museumdocenten en diversiteit 6
- 3.3 Coronacrisis en de cultuurmenulesen 6
- 3.4 Sluiting Humanity House en deelname Galerij Prins Willem V1 8
- 3.5 Projectplannen Cultuurmenu, busvervoer een roostersysteem 8
- 3.6 Cultuurmenu PO, drie menu's 8
- 3.7 Montessorischolen 8
- 3.8 Communicatie en marketing 9
- 3.9 De PO leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed' 9

4 De drie menu's 10

- 4.1 Cultuurmenu doorgaande leerlijn 12

5 Evaluatieonderzoek schooljaar 2019-2020 14

- 5.1 Evaluatie 14
- 5.2 Korte samenvatting evaluatierapport 2019-2020 14
- 5.3 Busvervoer 15

6 Cultuurmenu PO 16

- 6.1 Doelstellingen Cultuurmenu 16

7 Thema's in de lessen vanaf 2020-2021 17

- 7.1 Verdieping van leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed' 17
- 7.2 Hoe de opzet van de cultuurmenulesen tot stand komt 17
- 7.3 Vakken en bijbehorende kerndoelen waar cultuurmenulesen op aansluiten 17
- 7.4 Montessorischolen 18

8 Cultuurmenu VO 19

- 8.1 Schooljaar 2020-2021 19
- 8.2 Bereik scholen en verloop van het Cultuurmenu VO 20
- 8.3 WO II en 75 jaar Vrijheid 20
- 8.4 Meerwaarde van het aanbod 21
- 8.5 Pilot praktijkscholen 22
- 8.6 Cultuurmenu VO leerlijn 23

9 Donateursactie 25

10 Financiering 26

- 10.1 Deelname Kunstenplan Gemeente Den Haag 2021-2024 26

11 Veranderingen 27

12 Toekomstplannen 28

Colofon 29

Met dank aan 29

Adressen 30

Voorwoord

Het bestuur van Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea biedt u hierbij het jaarverslag 2020 aan. De stichting is opgericht op 1 juli 2009 en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel Haaglanden onder nummer 27347650. Met ingang van 1 januari 2010 zet deze stichting de activiteiten voort die voorheen door de vereniging Haags Museum Platform werden uitgevoerd. De stichting heeft als doel het dienen van de collectieve belangen van musea in de regio Haaglanden in de breedste zin.

Als overlegorgaan voor de directies van musea werd per 1 juli 2009 eveneens een stichting opgericht onder de naam van Stichting Directieoverleg Haagse Musea. Deze stichting is uitsluitend opgericht voor het stimuleren van regulier overleg tussen de directies van de Haagse musea om een optimale behartiging van de gezamenlijke belangen te bevorderen. Initiatieven voortkomend uit het directieoverleg worden veelal geconcretiseerd door de Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea.

Het Cultuurmenu (educatieproject) wordt door de Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea al 17 jaar aangeboden aan het Haagse Primair Onderwijs. Inmiddels doen hier 21 musea/erfgoedinstellingen aan mee. De afgelopen jaren heeft zich een verbreding van het werkterrein ontwikkeld naar gemeenten in de omgeving van Den Haag. Daarmee loopt de stichting vooruit op de regionaliseringsplannen van het ministerie van OCW. Daarnaast loopt sinds vier jaar 'Cultuurmenu Voortgezet Onderwijs' met een aanbod van lessen ten behoeve van het voortgezet onderwijs. Ook daarin heeft de stichting een voortrekkersrol. Het Cultuurmenu kent al jarenlang een divers en inclusief karakter, zowel voor wat betreft het deelnemersveld, als met betrekking tot het inhoudelijke aanbod.

Met ingang van 2014 worden de activiteiten van de stichting (in het bijzonder het Cultuurmenu Primair Onderwijs) niet meer financieel ondersteund door de Gemeente Den Haag. Ook voor het 'Cultuurmenu VO' ontvangen we sinds twee jaar geen subsidie. De activiteiten van de stichting worden voor een zeer belangrijk deel mogelijk gemaakt door tal van fondsen. Wij zijn hen allen dank verschuldigd voor deze ondersteuning ook voor de extra steun tijdens de coronacrisis. Dit mede namens allen die deelnemen aan de activiteiten die door de stichting worden georganiseerd.

Tenslotte zijn wij een woord van dank verschuldigd aan allen die een grote inzet leveren bij de totstandkoming van onze activiteiten, in het bijzonder aan Sandra Bal onder wiens leiding het Projectenbureau Haagse Musea van de stichting functioneert.

G.W.B. van Nooten,

Voorzitter

Samenstelling bestuur Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea

G.W.B. van Nooten, voorzitter

J.A. Smit, secretaris

R. van Zanen, penningmeester

F. E. van der Schoot, lid

F.E.H. Visser, lid

Het bestuur heeft in 2020 regelmatig vergaderd.

Projectenbureau Haagse Musea

Het bureau is gevestigd in het Museon
Stadhouderslaan 37, 2517 HV Den Haag.

Cultuurmenu

Inleiding

Het Cultuurmenu voor het primair onderwijs (Cultuurmenu PO) is een programma van de Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea. Het bestaat uit erfgoed/museumlessen van 21 musea/erfgoedinstellingen voor groep 1 tot en met groep 8 van het primair onderwijs in Den Haag. De lessen volgen een doorgaande leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed' en vinden plaats in de Haagse musea/erfgoedinstellingen. Ter voorbereiding en verwerking van de lessen in de musea krijgen de docenten van de scholen lesmateriaal aangeboden via de website. Scholen ontvangen begin van het schooljaar een rooster voor deelname aan de cultuurmenulessen, inclusief het busvervoer.

Elk jaar bezoekt een klas een andere museum/erfgoedinstelling. Aan het eind van de basisschoolperiode heeft een leerling kennisgemaakt met de grote verscheidenheid aan erfgoedinstellingen in Den Haag en met diverse aspecten van het cultureel erfgoed in zijn/haar omgeving. Hiermee wordt sinds jaren een belangrijke bijdrage geleverd aan een goede basis voor cultuureducatie. Veel leerlingen bezoeken van huis uit geen musea, door het in klassenverband aan te bieden krijgen ze een kans om het uitgebreide aanbod van cultureel erfgoed uit hun eigen omgeving te zien.

Het Cultuurmenu voor het voortgezet onderwijs (Cultuurmenu VO) is een programma voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs in Den Haag en de regio. Dit programma is in het schooljaar 2017-2018 gestart. In samenwerking met 18 musea zijn er 7 menu's samengesteld. Ieder menu heeft een verdiepingsprogramma met een bepaald thema.

Achtergrondinformatie over het Cultuurmenu PO en VO wordt gegeven op de website www.cultuurmenu.nl, in het meerjarenbeleidsplan 2021-2022 en verder.

1 Samenvatting Cultuurmenu voor het primair- en voortgezet onderwijs 2020

In het kalenderjaar 2020 hebben 75 scholen met 22.598 leerlingen uit Den Haag en de regio zich opgegeven voor deelname aan het Cultuurmenu PO, en 2622 leerlingen uit 104 klassen uit het VO.

In totaal zijn er 25.220 leerlingen in het kalenderjaar 2020 opgegeven voor deelname aan de Cultuurmenulesen PO en VO.

2 Organisatie

Het hoofd van het Projectenbureau Haagse Musea/projectleider Cultuurmenu, Sandra Bal en de secretariaat medewerker Ingrid Scholten werken intensief samen met de Werkgroep Educatie van de Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea en leggen verantwoording af aan het bestuur.

De Werkgroep Educatie komt onder voorzitterschap van Jeannette Smit (bestuurslid) tweemaandelijks bijeen. In deze werkgroep participeren de educatieve afdelingen van de 23 musea/erfgoedinstellingen die meewerken aan de Cultuurmenu's voor het primair en voortgezet onderwijs.

Informatiewerkplaats onder leiding van de heer H. de Groot is als externe partner bij het Cultuurmenu betrokken voor de samenstelling van de roosters voor de erfgoedinstellingen, de scholen en het busvervoer. Hij zorgt voor de logistieke organisatie. Informatiewerkplaats werkt nauw samen met de projectleider van de Cultuurmenu's. Om de communicatie vlot te laten verlopen tussen de scholen, de erfgoedinstellingen en de busmaatschappij is er een speciale hotline voor acute zaken en een speciaal e-mailadres voor de roosterzaken ingesteld. De roosters voor de 23 erfgoedinstellingen en de scholen staan online.

3 Uitvoering

3.1 Aantal opgegeven deelnemers Cultuurmenu PO en VO door de scholen en deelname scholen uit aandachtswijken

Cultuurmenu PO:

Voor het schooljaar 2019-2020 hebben 74 schoollocaties zich met 881 groepen en **22.278** leerlingen opgegeven. Door de coronacrisis heeft een deel van de lessen in dat schooljaar niet kunnen plaats vinden, de scholen hebben hier indien gewenst vouchers voor gekregen. Voor het schooljaar 2020-2021 hebben 77 scholen zich ingeschreven met 912 groepen en 22.919 leerlingen. Ook hier moesten door de coronacrisis een deel van de lessen afgezegd worden, maar deze zullen zo veel mogelijk doorgeschoven worden naar de periode april tot en met juli 2021. **In het kalenderjaar 2020 doen 75 scholen mee met 22.598 leerlingen mee.**

Cultuurmenu VO:

In het schooljaar 2019-2020 deden in totaal 6 scholen mee met 124 klassen mee met in totaal 2.960 leerlingen. Voor het schooljaar 2020-2021 hebben 7 scholen zich ingeschreven met, 91 groepen met 2284 leerlingen (volgens opgave school, **gedurende coronatijd geven minder scholen groepen op, er kan nog ingeschreven worden tot en met half juni 2021.**

In het kalenderjaar 2020 deden in totaal 2.622 leerlingen mee.

Scholen	2019-2020	2020-2021	toe-/afname
PO	74	77	3
VO	6	7	1
Totaal	80	84	4

Groepen	2019-2020	2020-2021	toe-/afname
PO	881	912	31
VO	118	91	-27
Totaal	999	1003	4

Leerlingen	2019-2020	2020-2021	toe-/afname
PO	22278	22919	641
VO	2960	1649	-1311
Totaal	25238	24568	-670

NB Het aantal leerlingen in het VO geeft dit jaar een flink vertekend beeld, doordat we nog niet van alle scholen het aantal leerlingen binnen de groepen hebben doorgekregen.

Met een gemiddelde groepsgrootte van 25,1 is het aantal leerlingen reëler: 2.284

Aantal scholen naar gemeenten schooljaar 2020-2021:

	PO	VO
Delft	2	1
Den Haag	49	5
Honselersdijk	1	
Leidschendam	3	
Monster	2	
Naaldwijk	2	
Pijnacker	1	
Poeldijk	2	
Rijswijk	2	1
Voorburg	4	
Wassenaar	7	
Wateringen	1	
Zoetermeer	1	

Deelname scholen uit aandachtswijken uit Den Haag

In totaal doen er 21 Haagse scholen mee uit de verschillende aandachtswijken uit Den Haag:

13 scholen uit Den Haag Zuid West

4 scholen uit Laak

4 scholen uit het Stationsbuurt, Centrum/Schilderswijk

3.2 Educatoren/museumdocenten en diversiteit

De cultuurmenulessen worden samengesteld door de educatieve diensten van de musea/erfgoedinstellingen. De cultuurmenulessen worden gegeven door gekwalificeerde museumdocenten. Museumdocenten in de musea hebben verschillende culturele achtergronden en zijn gewend aan het geven van les aan leerlingen met alle culturele achtergronden. De lessen worden gegeven aan scholen uit alle wijken van Den Haag, maar ook aan scholen uit de regio. Daarnaast is er een speciaal programma voor de Montessorischolen en als speciaal onderwijs zich opgeeft om mee te doen, dan worden de lessen voor deze leerlingen ook aangepast. Het aanbod is er voor alle scholen dus ook voor scholen in aandachtswijken. De museumdocenten hebben veel ervaring in het geven van les aan leerlingen met bijvoorbeeld taalachterstanden en of leerachterstanden.

3.3 Coronacrisis en de cultuurmenulessen

Ook voor de Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse heeft de coronacrisis heel wat voeten in aarde gehad. Lessen moesten worden geannuleerd en opnieuw gepland en uiteindelijk weer afgezegd, gedurende het schooljaar 2019-2020. Met goede moed zijn we aan het schooljaar 2020-2021 begonnen, echter de volgende

Museum Prinsenhof Delft © Marco Zwinkels

coronagolf zorgt weer voor de nodige onrust, veel extra werk en kosten. Het team maakt overuren en het busrooster is voor een deel de efficiëntie kwijtgeraakt door de omboekingen, waardoor de buskosten zullen stijgen. Van een paar fondsen is er extra ondersteuning gekomen om de crisis door te komen, daar zijn we hen heel dankbaar voor!

Onze stichting besloot dat de cultuurmenulessen na aanscherping van de coronamaatregelen van 28 september 2020 in principe na iedere lockdown zo veel mogelijke doorgaan. De vier betrokken partijen vullen het op hun eigen manier in:

- Busmaatschappij: geeft aan de leerlingen te kunnen vervoeren zonder problemen, houdt zich aan de RIVM-maatregelen.
- Musea: houden zich ook aan de (aangescherpte) RIVM-maatregelen, ze geven de lessen zo goed mogelijk volgens de huidige regels.
- Scholen onderzoeken zelf wat kan en nemen eigen verantwoordelijkheid hierin. Als ze lessen willen afzeggen dan vragen we hen dit ruim op tijd te doen. Wij hebben alle bussen (in het schooljaar 2020-2021, voor 1016 lessen) gepland en de museumdocenten staan bij alle musea ingedeeld. Bij afzeggingen gaan we eerst kijken of er nog plek is later in het schooljaar. We willen bij voorkeur geen lessen cancelen, door de lessen op te schuiven proberen we alles zo veel mogelijk te laten doorgaan, tenzij de lockdown voortduurt.
- Projectenbureau Haagse Musea; coördineert alles, het team probeert de veranderingen die de coronacrisis veroorzaakt zo veel mogelijk in goede banen te leiden.

3.4 Sluiting Humanity House en deelname Galerij Prins Willem V

Een paar weken geleden kondigde het Humanity House aan te moeten gaan sluiten op 1 november 2020. Dat vinden we zeer betreurenswaardig. De 40 lessen zijn door andere musea overgenomen. In het Humanity House werd onder meer aandacht besteed aan het vluchtelingendrama en speelde het denken over onderdrukking en vrijheid een belangrijke rol. In tien jaar tijd trokken ze zo'n 250.000 bezoekers, onder wie veel studenten en scholieren. De Gemeente Den Haag heeft helaas in de subsidieoverwegingen niet gekozen voor het belang van het voortbestaan van deze bijzondere organisatie. Wie gaat nu het verhaal van het belang van vrijheid en het gevaar van onderdrukking aan kinderen en jongeren vertellen? Galerij Prins Willem V doet het schooljaar voor het eerst mee, de lessen die zijn gegeven werden goed ontvangen. Hopelijk kunnen de lessen die door de coronacrisis zijn uitgesteld dit schooljaar alsnog worden gegeven.

3.5 Projectplannen Cultuurmenu, busvervoer een roostersysteem

Projectplannen Cultuurmenu PO en VO

Basis voor het Cultuurmenu PO en het Cultuurmenu VO van 2020 zijn:

- Projectplan Cultuurmenu PO 2021-2022 en verder;
- Projectplan Cultuurmenu VO 2021-2022 en verder;
- Begrotingen PO 2021 en VO 2021-2022.

Busvervoer en roostersysteem

Het busvervoer wordt verzorgd door busmaatschappij BAB-VIOS Touringcars te Wateringen. Informatiewerkplaats maakt, in overleg met het Projectenbureau Haagse Musea, een zo optimaal mogelijk rooster.

3.6 Cultuurmenu PO, drie menu's

Het Cultuurmenu biedt de scholen vanaf het schooljaar 2019-2020 drie menu's aan. Iedere schoolgroep gaat elk jaar naar een ander museum/erfgoedinstelling. En elk museum geeft een les die aansluit bij diverse schoolvakken met bijbehorende kerndoelen. De drie menu's zijn evenwichtig samengesteld. De scholen kunnen bij inschrijving hun voorkeur aangeven voor Cultuurmenu 1, Cultuurmenu 2 of Cultuurmenu 3, maar er wordt een 33% verdeling van de lessen bij de erfgoedinstellingen gewaarborgd. Zie ook pagina 10 en 11.

3.7 Montessorischolen

Voor de Montessorischolen is een apart lesaanbod ontwikkeld voor groep 1-2, groep 3-4-5, groep 6-7-8. Vanaf het schooljaar 2016-2017 wordt aan alle Montessorischolen dit speciale menu aangeboden.

3.8 Communicatie en marketing

In mei 2020 werden de brochure en affiche van het Cultuurmenu voor het schooljaar 2020-2021 naar alle Haagse basisscholen verzonden, in totaal 156 en vanaf dat moment konden de scholen zich aanmelden.

Op de website www.cultuurmenu.nl was het programma voor het nieuwe schooljaar te raadplegen. Om te kunnen meedoen aan het Cultuurmenu kunnen scholen zich binnen een aangegeven periode inschrijven op de website www.cultuurmenu.nl.

Om meer bekendheid te geven in Den Haag aan het Cultuurmenu is vanaf 2013 een 'Cultuurmenubus' ingezet. BAB VIOS Touringcars heeft hiervoor een bus ter beschikking gesteld. Iedere dag dat er bussen rijden voor het Cultuurmenu wordt deze bus ingezet. In 2018 moest de Cultuurmenubus vervangen worden voor een nieuwe bus, die is voorzien van informatie over het Cultuurmenu.

In 2020 is extra ingezet op social media, er wordt nu wekelijks gepost op Instagram en facebook om hiermee meer bekendheid te geven aan het Cultuurmenu VO en PO en de donateursactie.

3.9 De PO leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed'

Aan het Cultuurmenu 2020-2021 doen 21 Haagse musea/erfgoedinstellingen mee. De gezamenlijke leerlijn van alle cultuurmenulessen is kerndoel 56: Kennismaken met cultureel erfgoed. Bij iedere instelling staat centraal hun collectie en het verhaal dat iedere deelnemende erfgoedinstelling hierbij wil vertellen. Elke les heeft een eigen lesdoel afgestemd op het schoolcurriculum van de bezoekende schoolgroep. Hierdoor maken de leerlingen van de schoolgroepen niet alleen kennis met een grote diversiteit aan cultureel erfgoed maar ook met diverse Haagse musea/erfgoedinstellingen.

De leerlijn is ontwikkeld door een samenwerkingsverband met een aantal scholen en de deelnemende instellingen. In de evaluaties en klankbordbijeenkomsten wordt ook met de scholen geïnventariseerd wat men van de opzet van de leerlijn vindt. De lessen van de menu's zijn exclusief voor het Cultuurmenu.

Bij het samenstellen van de menu's is gelet op:

1. wensen van de scholen, zoals het bij elkaar houden van groep 1 en 2;
2. het niveau per groep en aansluiting op de verschillende lesdoelen;
3. de leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed';
4. een evenwichtige verdeling over de drie menu's;
5. bus clusters die gevormd moeten worden in verband met de kosten.

4 De drie menu's

Menu 1

Groep	Instelling		Titel les	Thema's van de les
1-2	Mauritshuis		Maurits Muis zoekt Meestermengers	Kunst, kleuren, schilderijen, vroeger
3	Haags Historisch Museum		Haagse Ikkie	Identiteit, omgeving, stad, dorp, vroeger, nu, toekomst
4	Huis van het boek		Ingewikkelde letters	Communicatie, kunst, vroeger, nu
5	Panorama Mesdag		Met Mesdag mee, naar de zee	Kunst, stad, dorp, natuur, vroeger
6	Monumentenzorg Gemeente Den Haag		Wauw, de Hof van Wouw	Wonen, samenleven, plattegronden, kaarten, stad, religie, vroeger, nu, arm en rijk.
7	Fotomuseum Den Haag		Klik klak: Foto!	Kunst, communicatie, social media, techniek
8	Museum Prinsenhof Delft		In de voetsporen van de Prins	Vroeger, nu, oorlog, burgerschap, mensenrechten, religie

Menu 2

Groep	Instelling		Titel les	Thema's van de les
1-2	Kinderboekenmuseum		Een brief voor Aap	Samenleven, samen spelen, dieren, communicatie, kunst
3	De Mesdag Collectie		Mesdag en de kleuren van de zee	Kunst, vroeger, nu, natuur, dieren, werken, wonen
4	Kunstmuseum Den Haag		Je neus achterna	Kunst, muziek, communicatie, stad

Menu 2 vervolg

Groep	Instelling		Titel les	Thema's van de les
5	Museon		De wereld op je bord Eetgewoonten in andere landen	Voeding, gezondheid
6	Museum Bredius		Door de bril van meneer Bredius	Kunst, wonen, stad, omgeving, vroeger, nu
7	Nationaal Archief		Check, check dubbel check!	Communicatie, burgerschap
8	Humanity House		Op de vlucht!	Oorlog, vrede, identiteit, mensenrechten, samen leven, omgeving

Menu 3

Groep	Instelling		Titel les	Thema's van de les
1-2	Muzee Scheveningen		Schelpjes verzamelen	Omgeving, natuur, dieren
3	Galerij Prins Willem V		De verzameling van prins Willem V	Kunst, materialen, omgeving, verhalen, vroeger/nu
4	Louwman Museum		Ken je het verhaal van de auto?	Vervoer, techniek
5	Museum Beelden aan Zee		De ruimte door met beeldhouwkunst	Kunst, ruimtelijkheid, materialen, technieken, communicatie
6	Museum de Gevangenpoort		Op jacht naar regels en wetten	Samenleven, identiteit, mensenrechten, burgerschap
7	Archeologie Gemeente Den Haag		Komt dat zien! Maak een tentoonstelling met archeologische vondsten	Wonen, voedsel, samen leven, samen spelen, identiteit, werken, omgeving, stad, vroeger, nu
8	Haags Gemeentearchief		Zoeken, zoeken, zoeken!	Stad, dorp, vroeger, nu

Cultuurmenu doorgaande leerlijn: 'Kennismaken met cultureel erfgoed'

Kunstzinnige oriëntatie, kerndoel 56: de leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed
 Sommige tussendoelen komen in de cultuurmenulesen direct ter sprake, andere zullen door opeenstapeling van ervaringen duidelijk worden.

* Van links naar rechts, opbouw in schooljaren. Van boven naar beneden, opbouw per les.

	Groep 1-2	Groep 3-4	Groep 5-6	Groep 7-8
receptie	De leerling kan met aandacht luisteren naar verhalen die horen bij betekenisvolle voorwerpen, gebouwen, gebruiken en gebeurtenissen.	als in groep 1-2+ De leerling kan met aandacht betekenisvolle voorwerpen en gebouwen waarnemen	als in groep 3-4	als in groep 5-6 als in groep 5-6
	De leerling leert dat een erfgoedinstelling een instituut is waar verzamelingen aangelegd worden.	als in groep 1-2+ De leerling begrijpt dat een erfgoedinstelling zijn verzamelingen zorgvuldig beheert.	als in groep 3-4	als in groep 5-6+ De leerling leert dat een erfgoedinstelling erfgoed op allerlei manieren kan presenteren aan het publiek.
	De leerling leert wat verzamelen is en leert dat andere kinderen ook verzamelingen hebben.	als in groep 1-2+ De leerling leert dat je verzamelingen kunt bewaren en waarom dit belangrijk is.	als in groep 3-4+ De leerling leert over de eigenschappen van materialen en materiaalbewerking.	als in groep 5-6
	De leerling ervaart en begrijpt dat voorwerpen/objecten een verhaal met zich mee dragen.	als in groep 1-2+ De leerling kent de relatie tussen vorm en functie van sommige voorwerpen uit het verleden.	als in groep 3-4+ De leerling leert dat het van belang is om erfgoedbronnen als belangrijke informatiedragers (verhalen) te behouden, omdat erfgoed ons veel leert over het heden en het verleden in relatie tot onze toekomst.	als in groep 5-6
productie	De leerling kan verhalen rond kunst- en/of (natuur) historische voorwerpen koppelen aan zijn eigen beleevingswereld.	als in groep 1-2+ De leerling kan zich creatief uiten naar aanleiding van voorwerpen en gebouwen.	als in groep 3-4+ De leerling leert goed naar erfgoed te kijken en dit te verwerken in een opdracht (tekenen, vragen beantwoorden, verhaal schrijven).	als in groep 5-6+ De leerling leert zijn/haar verbeelding te gebruiken bij voorwerpen, documenten, gebouwen en personen.
	De leerling vertelt over zijn eigen verzameling.	als in groep 1-2+ De leerling kan zich voorstellen waarom het belangrijk is om voorwerpen te bewaren.	als in groep 3-4+ De leerling denkt na over de eigenschappen van materialen van erfgoed en kan ze met waarde en respect behandelen.	als in groep 5-6+ De leerling begrijpt dat een erfgoedinstelling voorwerpen verzamelt, bewaart en presenteert.
	De leerling kan zijn ervaringen verwerken in een werkstuk (b.v. een tekening, een verhaal vertellen etc.)	als in groep 1-2	als in 3-4	als in 5-6
reflectie	De leerling bekijkt/bespreekt op eenvoudige wijze een aantal (erfgoed) objecten. Wat is het, waarvoor wordt het gebruikt, wat kun je ermee.	als in groep 1-2+ De leerling ervaart wat de inhoudelijke waarde van objecten is zowel voor hem persoonlijk als in algemene zin.	als in groep 3-4+ De leerling is in staat om verschillende objecten te vergelijken op basis van vorm, functie en (inhoud) materiaaleigenschappen.	als in groep 5-6+ De leerling leert het erfgoed (de objecten en/of de collectie) in verbinding brengen met zichzelf/de eigen actualiteit.
	De leerling leert dat erfgoed bestaat uit verschillende collecties en objecten waar betekenisvolle verhalen aan verbonden zijn, die ook altijd met haar/hemzelf te maken hebben.	als in groep 1-2+ De leerling leert dat er verschillende soorten erfgoedinstellingen zijn die dit erfgoed bewaren.	als in groep 3-4+ De leerling kan erfgoed op een geordende manier analyseren en bekijken en daardoor beter begrijpen en doorgronden.	als in groep 5-6+ De leerling leert onderzoek te doen naar een object of een serie objecten uit de collectie.

5 Evaluatieonderzoek schooljaar 2019-2020

5.1 Evaluatie

De Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea en de deelnemende musea/erfgoedinstellingen hebben afgesproken dat jaarlijks een onderzoek zal worden uitgevoerd naar de resultaten en de effecten van het Cultuurmenu, met als doel de kwaliteit van het aanbod en de vraag te bewaken en zo nodig te verbeteren. In de Werkgroep Educatie is vastgesteld dat dit onderzoek zich in ieder geval moet richten op:

- inhoud en doorlopende leerlijn;
- spreiding van deelname aan het Cultuurmenu naar wijken en schooltypes;
- het organisatorisch functioneren van het Cultuurmenu en vooral de tevredenheid van scholen over de inhoud van de lessen en de organisatie van de bezoeken.

5.2 Korte samenvatting evaluatierapport 2019-2020

Cultuurmenu PO en VO

Op de website www.cultuurmenu.nl staan twee evaluatieformulieren, één voor de directie/cultuurcoördinator van de school en één voor de leerkracht. Als een leerkracht een evaluatieformulier heeft ingevuld, gaat hiervan een kopie naar de desbetreffende erfgoedinstelling en naar het Projectenbureau Haagse Musea, waardoor directe terugkoppeling kan plaatsvinden.

Cultuurmenu PO

Conclusies enquêtevragen

105 leerkrachten en **22** cultuurcoördinatoren hebben de enquêtes volledig ingevuld. De algemene conclusie kan getrokken worden dat het **Haagse Cultuurmenu PO goed is beoordeeld door de leerkrachten**. Zie hieronder de samenvattingen per onderzoek.

De **informatie over het Cultuurmenu PO** op de scholen loopt het meest via de cultuurcoördinator. De **website** www.cultuurmenu.nl wordt door de leerkrachten goed beoordeeld. Dit geldt ook voor de **brochure** van het Cultuurmenu die voorafgaand aan het schooljaar naar de scholen wordt opgestuurd. De respondenten beoordelen het contact met de organisatie als goed/zeer goed. Ook het nieuwe onlinereserveringssysteem wordt naar tevredenheid beoordeeld en goed ontvangen.

Het **voorbereidend en verwerkend lesmateriaal** wordt door de leerkrachten met voldoende/goed beoordeeld. De leerkrachten zijn tevreden over de zichtbaarheid van de **doorlopende leerlijn** in het Cultuurmenu PO. Uit de enquête blijkt verder

dat de meeste **leerlingen** heel enthousiast meededen met de lessen en dat ze de inhoud goed hebben begrepen. De respondenten zijn goed te spreken over **het busvervoer**, deze wordt met goed beoordeeld.

Cultuurmenu VO

In 2019/2020 hebben **9 scholen** meegedaan met **2.982 leerlingen** aan het Haagse Cultuurmenu VO. Er zijn **124 museumlessen** gevolgd.

Conclusies enquêtevragen

3 docenten en **4** cultuurcoördinatoren hebben de enquête volledig ingevuld.

De algemene conclusie kan getrokken worden dat het **Haagse Cultuurmenu VO** in 2019/2020 positief is beoordeeld door de docenten. **100 %** van de respondenten zou het Cultuurmenu VO aanbevelen aan andere scholen.

De beoordelingen worden gebruikt om het Cultuurmenu blijvend te optimaliseren. De mening van de scholen is van wezenlijk belang voor de verdere ontwikkeling van het Cultuurmenu. Naast het beoordelen van ieder schooljaar worden er ook altijd vragen over de toekomst gesteld op de klankbordvergadering. Het evaluatieonderzoek voor 2019-2020 is uitgevoerd door Laura Wielders, specialist museumeducatie. Het volledige evaluatierapport is digitaal op te vragen bij het Projectenbureau, secretariaat@projectenbureauhm.nl.

5.3 Busvervoer

Het is belangrijk het busvervoer zo efficiënt mogelijk te laten verlopen. Gedurende het schooljaar 2019-2020 is gebleken dat de scholen tevreden zijn over het busvervoer, alleen was er een probleem om tijdens de spits de groepen op tijd bij de instellingen te krijgen. De lestijden zijn daarom aangepast en een kwartier opgeschoven, hierdoor zullen de groepen beter op tijd bij de lessen komen. De communicatie tussen de scholen, Informatiewerkplaats, BAB-VIOS (busmaatschappij) en de instellingen over het aantal te vervoeren leerlingen en de logistiek verloopt goed.

Museon

6 Cultuurmenu PO

6.1 Doelstellingen Cultuurmenu

De leerling ervaart door het volgen van de cultuurmenulessen, dat een erfgoedinstelling een plek is waar:

- mensen elkaar kunnen ontmoeten;
- je ervaringen kunt uitwisselen;
- je kunt nadenken en met elkaar in gesprek gaan over maatschappelijk relevante kwesties;
- je vragen mag stellen en kritisch mag zijn;
- je uitgedaagd wordt om creatief te denken;
- mogelijkheden zijn tot discussie en reflectie.

De erfgoedinstellingen die meedoen aan het Cultuurmenu willen ook bereiken dat leerlingen:

- de verscheidenheid en rijkdom van het cultureel erfgoed binnen hun eigen stad en leefomgeving waarnemen en beleven;
- door het volgen van de cultuurmenulessen geïnspireerd raken en enthousiast worden, zodat ze zich op cultureel gebied verder kunnen ontwikkelen;
- ontdekken dat erfgoedinstellingen centra zijn waar ze de boeiende, leuke en plezierige kanten van kunst en cultuur kunnen ontdekken en beleven;
- op bijzondere locaties komen waar ze merken dat de verhalen en feiten van een collectie met die plek verbonden zijn, maar ook met hun eigen kennis en ervaringen.
- vaker in schoolverband naar een erfgoedinstelling gaan en hiermee een kans krijgen die ze van huis uit niet altijd kan worden geboden. Veel kinderen komen zelfs de wijk waar ze wonen niet uit;
- echte ervaringen krijgen, oog in oog staan in een erfgoedinstelling met kunst en erfgoedvoorwerpen en de verhalen die hierbij horen geeft leerlingen een waardevolle ervaring. Dit is een andere ervaring dan bijvoorbeeld het waarnemen van kunst- en cultuurinformatie via een digibord op school.

Tot slot willen we bereiken dat wij als erfgoedinstellingen structureel samenwerken met de scholen, zodat het inhoudelijk programma van het Cultuurmenu blijft aansluiten op het schoolcurriculum en bij de vakken die op school behandeld worden. De doelstellingen worden ieder jaar geactualiseerd. Zo kreeg filosoferen met kinderen met kunst en cultuur een accent binnen de cultuurmenulessen.

7 Thema's in de lessen vanaf 2020-2021

De musea geven aan welke thema's tijdens de les aan de orde komen. Bij het voorbereiden van de lessen op school kan hierdoor de aandacht rondom dit thema breder worden gemaakt. De museumlessen worden hierdoor meer ingebed op school tijdens de lessen. De themalist is samengesteld in samenwerking met de Werkgroep Educatie en een aantal scholen.

Een diversiteit van thema's komen in de lessen voor: bewegen, burgerschap, communicatie, dieren, feesten en tradities, gezondheid, identiteit, jaargetijden, kaarten, kleding, kunst, materialen, milieu, muziek, natuur, nieuws, omgeving/stad/dorp, oorlog/vrede/mensenrechten, plattegronden, religie, ruimtelijkheid, samenleven, social media, techniek, verhalen, vervoer, voedsel/voeding, vroeger/nu/toekomst, wonen, werken.

7.1 Verdieping van leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed'

Vanaf de eerste start van het Cultuurmenu, is de doorgaande leerlijn opgenomen 'Kennismaken met cultureel erfgoed'. Deze doorgaande leerlijn wordt de komende jaren in samenspraak met de deelnemende scholen zo nodig verder uitgebouwd, zoals dat in het verleden voortdurend is geschied.

7.2 Hoe de opzet van de cultuurmenulessen tot stand komt:

- door de input die de scholen hebben gegeven tijdens proeflessen, in de evaluaties, klankbordvergaderingen en apart belegde bijeenkomsten;
- de eigen missie van iedere deelnemende erfgoedinstelling, het verhaal (over de collectie) dat centraal staat in de cultuurmenules;
- een lesdoel;
- aansluiting bij diverse schoolvakken en kerndoelen en een themaoverzicht;
- het gezamenlijk Cultuurmenu-einddoel de leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed' dat als volgt is geformuleerd: 'Met het Cultuurmenu willen we bereiken dat kerndoel 56 van het vak Kunstzinnige oriëntatie wordt behaald'. Omschrijving kerndoel 56: de leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. Door het volgen van een heel menu verwerven de leerlingen gedurende hun basisschoolperiode kennis over de diversiteit aan erfgoedsoorten en cultureel erfgoed.

7.3 Vakken en bijbehorende kerndoelen waar cultuurmenulessen op aansluiten

Naast 'Kunstzinnige oriëntatie' ligt er ook een accent op het vak Nederlands met keuze uit bijbehorende kerndoelen (1 t/m 12). Andere vakken worden optioneel opgenomen in de cultuurmenulessen omdat binnen het Cultuurmenu een grote diversiteit vertegenwoordigd is van soorten erfgoedinstellingen: kunsthistorisch,

natuurhistorisch, media en cultuur, historisch, wereldoriëntatie etc. Vaak zijn kerndoelen 54 en 55 van Kunstzinnige oriëntatie van toepassing maar ook andere vakken met bijbehorende kerndoelen zijn van toepassing, zoals 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' met bijbehorende kerndoelen 34 t/m 39 (mens en samenleving, natuur en techniek, ruimte en tijd). Verder staat het iedere erfgoedinstelling vrij bij het maken/geven van de cultuurmenules om andere vakken te integreren, bijvoorbeeld bewegingsonderwijs, rekenen of wiskunde met bijbehorende kerndoelen.

7.4 Montessorischolen

Vanaf het schooljaar 2014-2015 blijft er voor de Montessorischolen wel een speciaal aanbod staan, maar de lessen voor de Montessorischolen worden binnen het reguliere systeem van het Cultuurmenu aangeboden. Alle erfgoedinstellingen kunnen aan de samengestelde groepen (onder-, midden- en bovenbouw) lessen geven.

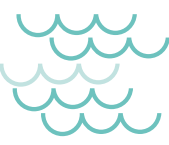
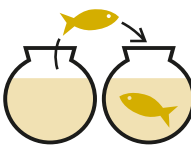
8 Cultuurmenu VO

Het Cultuurmenu VO is een project voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs. In januari 2015 is gestart met een onderzoek naar uitbreiding van het Cultuurmenu: de opzet van een aangepast menu naar de brugklassen van het voortgezet onderwijs. De kosten voor het onderzoek werden gesponsord door de BAB VIOS Touringcars.

Door middel van een pilot is in december 2016 onderzocht of hetgeen is bedacht aansluit bij de wensen van de scholen. Drie scholen uit Den Haag: Christelijk College De Populier, Lyceum Ypenburg en scholengemeenschap Zuid-West College deden mee met 24 klassen. De klassen hebben bij twee menu's, met in totaal zes musea, de lessen met rondleiding, workshop en/of onderzoek gevolgd. Het evaluatierapport van de pilot verscheen eind februari 2017. Op basis van de uitkomsten is de inhoudelijke opzet van het project verder uitgebouwd en aangepast. De deelnemende scholen gaven allen een goede beoordeling en op basis hiervan viel het besluit door te starten met het project.

Na afsluiting van het onderzoek en de pilot is door het Projectenbureau Haagse Musea het project verder ontwikkeld: Haagse musea/erfgoedinstellingen

geven lessen/workshops, die aansluiten op de leergebieden 'kunst en cultuur' en 'mens en maatschappij'. Deze lessen werden aangeboden in verschillende kleine menu's voor klas 1 tot en met 3 op twee niveaus, voor vmbo tl en havo/vwo. In ieder menu bieden drie musea/erfgoedinstellingen een les aan met rondleiding/onderzoek/workshop. Het Cultuurmenu VO biedt een leerlijn met een meer verdiepende menustructuur. Aan dit programma deden in 2017-2018 15 musea mee in vijf menu's en in 2019-2020 doen 18 musea mee die in 7 menu's samenwerken. Ieder menu heeft een verdiepingsprogramma met een bepaald thema.

Cultuurmenu VO: Leerlijn kunst en cultuur			Cultuurmenu VO: leerlijn 'Maatschappijvakken'			
						
MENU A: Beeldende kunst, verzamelen, Scheveningen	MENU B: Toegepaste en autonome kunst, wat is het verschil?	MENU C: Meesterwerk en vakmanschap in de kunst	MENU D: Haagse bronnen	MENU E: Oorlog, vrede en mensenrechten	MENU F: Migratie, samenleven, burgerschap	MENU G: WO II en 75 jaar vrijheid
Klas 1			Klas 1			
Muzee Scheveningen	Kinderboekenmuseum	Fotomuseum Den Haag	Haags Historisch Museum	Museum de Gevangenpoort	Humanity House	Museon
Klas 2			Klas 2			
Panorama Mesdag	Huis van het boek	De Mesdag Collectie	Haags Gemeentearchief	Museon	Haags Historisch Museum	Museum Sophiahof/Indisch Herinneringscentrum
Klas 3			Klas 3			
Museum Beelden aan Zee	Kunstmuseum Den Haag	Mauritshuis		Nationaal Archief	Monumentenzorg Gemeente Den Haag	Nationaal Monument Oranjehotel

< 8.1 Schooljaar 2020-2021

8.2 Bereik scholen en verloop van het Cultuurmenu VO

Het Cultuurmenu VO is aangeboden aan scholen uit Den Haag, Delft, Leidschendam/Voorburg, Pijnacker/Nootdorp, Rijswijk en Wassenaar. Aan alle scholen uit deze gemeenten is een vooraankondiging gestuurd en later de brochure, zowel via het Projectenbureau als via een bepaalde adressenorganisatie. Overige acties waren onder andere belondes naar alle scholen en het versturen van persberichten. Er is hard gewerkt aan het bijeenbrengen van een adressenbestand en er is getracht niet alleen van de CKV en kunstdocenten, maar ook de docenten van de vakken Mens en Maatschappij een bestand op te bouwen. Het heeft tot nu toe geresulteerd in 91 reserveringen. Door de coronacrisis zijn er minder groepen geboekt, wat logisch is, zowel scholen als musea zijn een groot deel van de tijd gesloten. Duidelijk is wel dat de meeste boekingen worden gedaan voor de kunstlessen door de CKV en kunstdocenten.

De geplande informatiemiddag/markt voor VO-scholen is helaas door de coronacrisis ook niet gehouden. Scholen kunnen boeken tot en met eind juni 2021, daarna sluit de inschrijving voor dit schooljaar. Vanaf mei 2021 kan er voor het volgende schooljaar ingeschreven worden. Dan wordt het nieuwe programma aangeboden voor 2021-2022.

Het schooljaar 2020-2021 worden alle lessen ook aangeboden aan alle niveaus binnen het vmbo. Binnen de leerlijn 'Maatschappijvakken' zijn er vier menu's en drie bij de leerlijn 'Kunst en Cultuur'. De Gemeente Den Haag verstrekt een subsidie voor de VO-scholen uit Den Haag die via CultuurSchakel op de CJP Cultuurkaart gezet kan worden als scholen een culturele activiteit boeken voor het schooljaar 2020-2021. Het Cultuurmenu VO gaat mee in dit aanbod.

8.3 WO II en 75 jaar Vrijheid

Het schooljaar 2020-2021 is er een menu bijgekomen met het Museon, Museum Sophiahof/Indische Herinneringscentrum en het Nationaal Monument Oranjestad over WO II en 75 jaar vrijheid.

75 jaar geleden kwam er een einde aan WO II. Den Haag werd op 8 mei 1945 bevrijd. Op 15 augustus 1945 volgde de capitulatie van Japan in Zuidoost-Azië. Tijdens de lessen in het Museon, het Indisch Herinneringscentrum in Museum Sophiahof en het Nationaal Monument Oranjestad komen de volgende vragen aan bod: wat gebeurde er in WO II, wie waren bij deze oorlog betrokken en waarom? Welke sporen heeft de oorlog achtergelaten en waarom is het zo belangrijk om de herinneringen te bewaren en hierover te blijven vertellen? Waarom herdenken we ieder jaar de oorlog en hoe herdenken we? Ook wordt er in de lessen aandacht besteed aan de betekenis van vrijheid. Wat betekende vrijheid in mei 1945 en wat betekent vrijheid voor ons nu? En hoe belangrijk is het dat er hiervoor tussen

Nationaal Monument Oranjestad © Jelmer Bouma

landen wordt samengewerkt (VN Veiligheidsraad)? Via persoonlijke verhalen krijgen de leerlingen een diversiteit aan belevingen en invalshoeken aangeboden. Per museum komen de volgende onderwerpen aan bod:

- Museon: een blik op WO II vanuit mondiaal perspectief en ontstaan van de VN. Aansluiten bij perspectief van Suriname, Marokko, Nederlandse Antillen en Nederlands-Indië.
- Indisch Herinneringscentrum: focus op een van de koloniën, dekolonisatie, verschillende perspectieven, dilemma's, identiteit en loyaliteit.
- Nationaal Monument Oranjestad: wegvallen van de rechtsstaat als gevolg van de Duitse bezetting, het Oranjestad als schakel in het vervolgingssysteem, onderdrukking en verzet.

8.4 Meerwaarde van het aanbod

Kinderen van 12 t/m 15 jaar komen vanuit huis over het algemeen niet vaak in een museum, door een aanbod te maken in klassenverband komen ze er wel via de school. De meerwaarde van dit menusysteem voor de klassen in de onderbouw is dat er een samenhangend aanbod komt met een leerlijn. De museumlessen sluiten aan op het leergebied en de vakken die in het leerjaar behandeld worden: waaronder kunst en cultuur en geschiedenis en maatschappijleer. Ook is er de mogelijkheid tot busvervoer. De erfgoedlessen van dit project sluiten zo veel mogelijk aan op de leefwereld van de leerlingen. Doordat het in een menuvorm wordt aangeboden komen de leerlingen vaker naar het museum en vindt er een stapeling (verdieping) plaats van kennis en beleving. Educatie geeft leerlingen de kans hun kennis en beoordelingsvermogen verder te ontwikkelen, dit draagt bij aan zelfontplooiing. Om te kunnen functioneren in een complexe en dynamische samenleving is creativiteit, kritisch en analytisch denken, een eigen mening kunnen vormen en goed kunnen communiceren nodig.

Erfgoededucatie reikt de leerlingen hiervoor waardevolle elementen aan. Op de website www.cultuurmenu/voortgezetonderwijs is meer informatie te vinden.

8.5 Pilot praktijkscholen

In 2020 is een pilot opgestart voor praktijkscholen. Twee praktijkscholen doen hieraan mee en vier musea. Het doel van deze pilot is te onderzoeken of en hoe het Cultuurmenu VO geschikt is voor het praktijkonderwijs, of en hoe het bijvoorbeeld nodig is om een eigen programma te ontwikkelen.

In totaal zijn er 10 pilotlessen gegeven, zowel de musea als de scholen zijn enthousiast, er volgt nog een serie lessen, waarna een eindverslag zal worden gemaakt. Eind maart 2021 zal dit hopelijk klaar zijn, door de coronacrisis is het stellen van termijnen momenteel lastig.

Naar aanleiding van de ingevulde enquêteformulieren van de scholen, de musea en de onderzoekers van het projectenbureau die alle lessen hebben meegelopen is nu in elk geval al te zien dat het goed mogelijk is om de Cultuurmenu VO lessen ook aan praktijkonderwijs te gaan geven, wel met wat aanpassingen. Op basis hiervan is er in het VO programma van volgend schooljaar 2021-2022 een menu samengesteld met het Haags Historisch Museum en het Museon, met als thema's: een kijkje achter de schermen en een kijkje in het heelal. Ook zullen een aantal bestaande lessen aangeboden worden aan de praktijkscholen, in ieder geval waar de pilotlessen hebben plaatsgevonden. Als het onderzoek met de praktijkscholen is afgerond zullen we voor het schooljaar 2022-2023 nog andere menu's maken die goed geschikt zijn voor het praktijkonderwijs. Dit wordt in 2021 voorbereid.

Fotomuseum Den Haag

8.6 Cultuurmenu VO leerlijn

'Cultuurmenu VO' leerlijn 'Kunst en cultuur': CKV en kunst

Alle vmbo-niveaus en havo/vwo, klas 1 t/m 3 Menu A, B en C

Per cultuurmenules VO zijn er 4 competenties. Sommige tussendoelen komen in de lessen direct ter sprake, andere zullen door opeenstapeling van ervaringen duidelijk worden.

	klas 1	klas 2	klas 3
competentie	kijken, luisteren	als in klas 1 +	als in klas 1 en 2 +
definitie	de leerling maakt kennis met kunst en cultuuruitingen van professionele kunstenaars	de leerling leert dat er samenhang is binnen kunst en cultuur en vergelijkt historische verschillen in tijd en cultuur met de huidige tijd	de leerling kan kunst en cultuur in een maatschappelijke context plaatsen
erfgoedlocatie	de leerling maakt kennis met cultureel erfgoed uit zijn leefomgeving [het museum dat wordt bezocht], kan kenmerken van cultuuruitingen herkennen en benoemen	de leerling verwerdend zich, maakt kennis met de drijfveren en identiteit van kunstenaars en spiegelt dit aan zijn eigen leven/identiteit	de leerling ontdekt aan de hand van de opgedane ervaringen in de vorige lessen steeds meer dat kunst en cultuur dwarsverbanden aangaat binnen maatschappelijke thema's en ontdekt de bredere context

	klas 1	klas 2	klas 3
competentie	onderzoeken, beschouwen, analyseren, verslag doen	als in klas 1 +	als in klas 1 en 2 + interpreteren
definitie	de leerling kan in een creatief proces een opdracht uitwerken door een bepaald thema te verkennen / de leerling leert waar te nemen, creatief te denken, doet nieuwe ideeën op	de leerling kan zich meer verdiepen in een bepaald thema	de leerling onderzoekt verschillende mogelijkheden en oplossingen van een opdracht in de verwerking van een thema / de leerling ervaart actuele waarden in kunst en cultuur
erfgoedlocatie	de leerling werkt tijdens de les samen met medeleerlingen aan een opdracht binnen een bepaald creatief proces en ontdekt dat er verschillende manieren/ invalshoeken zijn om naar kunst en cultuur te kijken	de leerling verruimt zijn blik vanuit zijn eigen wereld door in aanraking te komen met werk van kunstenaars	de leerling ontdekt dat kunst en cultuur vaak gaat om actuele gebeurtenissen in de maatschappij en leert dat het een afspiegeling kan zijn van de maatschappij

	klas 1	klas 2	klas 3
competentie	produceren, presenteren	als in klas 1 +	als in klas 1 en 2 +
definitie	de leerling kan alleen of met een groepje aan een opdracht werken.	de leerling kan interpreteren en eigen gevoelens en ervaringen gebruiken in een opdracht	de leerling kan uitdrukking geven aan eigen gevoelens en ervaringen, vormgeven aan verbeelding en kan communiceren door middel van woord, beeld en lichaamstaal
erfgoedlocatie	de leerling maakt (zelfstandig of met een groepje) een werk of een opdracht waarbij hij zijn eigen ervaring kan weergeven	de leerling werkt aan eigen kunstzinnige vermogen in de opdracht die hij krijgt en voert deze zelfstandig uit of met een groepje en kan het vervolgens samen met het groepje bekijken	de leerling ontdekt door het maken van een werk/opdracht dat hij zelf ook in staat is een (actueel) thema/onderwerp op een kunstzinnige manier uit te werken en kan dit bij anderen onder de aandacht brengen

10 Financiering

Het Cultuurmenu PO is gedurende het boekjaar financieel mogelijk gebleven door intensief te zoeken naar ondersteuning van fondsen en sponsors. Voor het kalenderjaar 2020 is het Cultuurmenu PO financieel gesteund door:

- Fonds 1818
- M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting
- Mondriaan Fonds
- Prins Bernard Cultuurfonds
- Ravesteyn Fonds
- Stichting Boschuysen
- Stichting F.S. Tijnstra
- Stichting Schiefbaan Hovius
- Stichting Zabawas
- Weeshuis der Doopsgezinden
- W.M. de Hoop Stichting

Voor het schooljaar 2019–2020 is het Cultuurmenu VO financieel gesteund door:

- Fonds 1818
- ABN Amro Cultuurfonds
- Fundatie Van den Santheuvel Sobbe/Stichting Dorodarte
- Hendrik Muller Fonds
- M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting
- Mondriaan Fonds
- Stichting Boschuysen
- Van Ommeren de Voogt Stichting
- vfonds

Het financieel overzicht is op te vragen over 2020 en is voorzien van een bestuursverklaring.

10.1 Deelname Kunstenplan Gemeente Den Haag 2021-2024

Het Projectenbureau Haagse Musea werd bij de Gemeente Den Haag in het kalenderjaar 2019 een aanvraag ingediend voor deelname aan het Kunstenplan 2021-2024. Er wordt een structurele subsidie gevraagd per jaar van € 40.000,00 (circa 1% van de totale Cultuurmenukosten) om groei van deelname van meer scholen te kunnen dekken. Alle toekomstplannen met een accent op diversiteit en inclusie worden hierin uiteengezet, deze plannen zijn tevens opgenomen in het projecten/ beleidsplan van de stichting voor 2021-2024.

De commissie Kunstenplan van de Gemeente Den Haag heeft besloten de aanvraag niet te honoreren. Omdat de stichting vindt dat er oneigenlijke argumenten worden gebruikt is er bezwaar aangetekend. Vervolgens is er ook

een verweerschrift gekomen van de gemeente, waarna er een hoorzitting plaats heeft gevonden. De Gemeente Den Haag blijft de tegenargumenten van onze stichting weerleggen.

De stichting vindt dat als er 84 scholen met 22.818 leerlingen jaarlijks blijven deelnemen en de evaluaties altijd goed zijn, het niet te begrijpen dat de Gemeente Den Haag blijft zoeken naar argumenten de Cultuurmenuprojecten niet te ondersteunen. De Gemeente Den Haag ondersteunt slechts 1 soortgelijke organisatie (alleen CultuurSchakel) in de Den Haag die kunst en cultuur vanuit de culturele sector aanbiedt aan de scholen.

De Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea bestaat inmiddels al 17 jaar en blijft de 40 unieke verschillende speciaal samengestelde cultuurmenulesen binnen de verschillende leerlijnen aanbieden.

Deze lessen zijn zorgvuldig afgestemd in samenwerking met alle scholen en de 23 musea die meedoen. Deze samenwerking is sterk en uniek. De stichting zal blijven opkomen voor de musea en scholen om dit aanbod in stand te houden en zal blijven communiceren met de Gemeente Den Haag hierover.

Wij zorgen ervoor dat duizenden kinderen kennismaken met 23 musea uit Den Haag en hiermee op een laagdrempelige manier ervaren wat museumbezoek voor hen kan betekenen.

11 Veranderingen

Welke musea/erfgoedinstellingen stoppen en welke er gaan meedoen schooljaar 2021-2022

Het Humanity House moest dit jaar de deuren sluiten, zie ook pag. 8. Het Haags Gemeentearchief heeft besloten niet meer deel te nemen omdat zij zich willen gaan focussen op studenten, Museum Beelden aan Zee doet helaas niet meer mee in verband met financiële overwegingen. We hebben jarenlang met veel plezier samengewerkt en respecteren de keuzes.

We zijn verheugd dat West Den Haag en het Vredespaleis gaan meedoen met het Cultuurmenu voor het primair- en het voortgezet onderwijs.

12 Toekomstplannen

Een nieuw project dat past binnen het raamwerk van het Cultuurmenu

In het kalenderjaar 2021 zullen we voorbereidingen treffen voor het opzetten van een nieuw interactief project dat past binnen het raamwerk van het Cultuurmenu maar ook geschikt is voor meerdere doelgroepen. Er ligt een conceptidee dat afgestemd zal gaan worden met diverse organisaties. In november 2020 heeft hierover een brainstormsessie plaatsgevonden met een grote groep mensen. Ook in 2021 zullen we diverse bijeenkomsten organiseren waaraan verschillende organisaties deelnemen (scholen, musea, net afgestudeerde studenten van de kunstacademie, experts op gebied van educatie en diverse sociaal/wijkgerichte organisaties uit Den Haag).

In grote lijnen ligt er al wel een plan/idee. In dit in 2021 te ontwikkelen project staan belangrijke aspecten als 'diversiteit en inclusie' centraal. We gaan kijken naar hoe we deze aspecten nog beter kunnen verweven in wat we al doen en onderzoeken kerndoelen als: lokaal verbinden, gelijke kansen, actieve betrokkenheid. We onderzoeken of het maken van aanbod dat 'naar de school toe gaat' een verrijking kan zijn. Zodat, bijvoorbeeld in tijden van nood, (zoals de coronacrisis) leerlingen toch cultuureducatieonderwijs krijgen en kunnen kennismaken met het aanbod van het Cultuurmenu en de 23 musea die eraan meedoen.

Het nieuwe project zal ook een belangrijke aanvulling zijn voor scholen om de cultuurmenulessen nog beter voor te bereiden. Het aanbod gaan we voor meerdere doelgroepen geschikt maken, onder andere ook voor mensen die niet fysiek naar de musea toe kunnen komen, bijvoorbeeld leerlingen van speciaal onderwijs maar ook voor senioren, vluchtelingen en vrouwen die naar de buurthuizen gaan voor participatieprojecten. Overleg met organisaties die verschillende wijken uit Den Haag vertegenwoordigen is dan ook een onderdeel van de voorbereiding. Een van de doelen is om bij de diverse doelgroepen interesse te wekken voor het bezoeken van de musea die de stad Den Haag rijk is en de betekenis van zo'n bezoek zelf te ervaren.

Colofon

Uitgave van

Stichting Gezamenlijke Projecten

Haagse Musea

Stadhouderslaan 37

2517 HV Den Haag

Postbus 30313

2500 GH Den Haag

T. 070 338 14 58

Tekst: Sandra Bal, hoofd Projectenbureau
Haagse Musea

Redactie: Bestuur Stichting Gezamenlijke
Projecten Haagse Musea, Projectenbureau
Haagse Musea

Fotografie: Haagse Musea/archieven en
Chelsey Honders

Ontwerp: Eindeloos

Illustraties: Josje van Koppen

Oplage: 50

Drukwerk op gerecycled papier

Datum: maart 2021

Met dank aan:

Fonds 1818

ZABAWAS

Tijmstra Stichting

fotomuseum
den haag

Fotomuseum Den Haag

Stadhouderslaan 43
2517 HV Den Haag
070 3381120 Kyra Berkhout
reserveringen@kunstmuseum.nl

Gemeente Den Haag

Den Haag

Afdeling Monumentenzorg en Welstand

Spui 70, 2511 BT Den Haag
070-3534083 (Elise Mutter)
monumentenzorg@denhaag.nl
www.monumentenzorgden-
haag.nl

Dienst Stadsbeheer Afdeling Archeologie & Natuur- en Milieueducatie

Prins Hendrikstraat 39
2518 HH Den Haag
070-3536639 (Renie Heije)
renie.heije@denhaag.nl
www.denhaag.nl/archeologie

Haags Gemeentearchief

Spui 70, 2511 BT Den Haag
070-3537041 (Wendy Louw)
wendy.louw@denhaag.nl
www.haagsgemeentearchief.nl

KUNSTMUSEUM
DEN HAAG

Kunstmuseum Den Haag

Stadhouderslaan 41
2517 HV Den Haag
070 3381 120 (Kyra Berkhout)
reserveringen@kunstmuseum.nl

HAAGS
HISTORISCH
MUSEUM

Haags Historisch Museum

Korte Vijverberg 7
2513 AB Den Haag
070-3123065
(Marieke van Os-Lustig)
educatie@haagshistorisch-
museum.nl
www.haagshistorischmuseum.nl

Humanity
House

museum+educatie+platform+

Humanity House

vanaf 1 november 2020
gesloten

KINDER
BOEKEN
MUSEUM

Kinderboekenmuseum

Prins Willem-Alexanderhof 5
2595 BE Den Haag
070-3339631 (Anouk van Dijk)
groepsbezoek@kinderboeken-
museum.nl
www.kinderboekenmuseum.nl

LOUWMAN
MUSEUM

Louwmanmuseum

Leidsestraatweg 57
2594 BB Den Haag
070-3047372 (Debby van
Rijswijk)
d.vanrijswijk@louwman-
museum.nl
www.louwmanmuseum.nl

Mh Mauritshuis

Mauritshuis

Plein 29
2511 CS Den Haag
070-3023456 (Anne Maartje
Kruiswijk)
educatie@mauritshuis.nl
www.mauritshuis.nl

De
Mesdag
Collectie

Den Haag

De Mesdag Collectie

Laan van Meerdervoort 7f
2517 AB Den Haag
Tel 070-3621434
educatie@demesdagcollectie.nl

ontdek de wereld
MUSEON

Museon

Stadhouderslaan 37
2517 HV Den Haag
070-3381463
(Marjolijn Janssen)
educatie@museon.nl
www.museon.nl

museum
Beelden
aan
Zee

Museum Beelden aan Zee

Harteveltstraat 1
2586 EL Scheveningen
070-358 58 57
educatie@beeldenaanee.nl
Contactpersoon: Marlies
Nijkamp
www.beeldenaanee.nl

museum BREDIUS

Museum Bredius

Mw. Claartje de Leeuw
Lange vijfverberg 14
2513 AC Den Haag
070-3620729
06-46282859
info@museumbredius.nl
cleeuw@xs4all.nl
www.museumbredius.nl

Museum de Gevangenpoort

Museum de Gevangenpoort

Buitenhof 33, 2513 AH Den Haag
070-3123065
info@gevangenpoort.nl
www.gevangenpoort.nl

MUSEUM
SOPHIAHOF

van Indië tot nu

Museum Sophiahof

Sophialaan 10
2514 JR Den Haag
070-2002500
(Manon van de Vondervoort)
m.vondervoort@gmail.com
Indischherinneringscentrum.nl

nationaal
monument
Oranjarahotel

Nationaal Monument Oranjarahotel

Van Alkemadeaan 1258
2597 BP Den Haag
070 222 8070 (Maia Bijl)
mbijl@oranjehotel.org
www.oranjehotel.org

HUISVAN
HETBOEK

Huis van het boek

(voorheen Museum Meermanno)
Prinsessegracht 30
2514 AP Den Haag
070-3462700 (Winnifred Dijkstra)
winnifred.dijkstra@huisvanhet-
boek.nl
www.huisvanhetboek.nl

muzee
SCHEVENINGEN

Muzee Scheveningen

Neptunusstraat 92
2586 GT Scheveningen
070-3500830 (Andrea de Kruijff)
a.dekruijff@muzee.nl

MUSEUM
PRINSENHOF
DELFT

Museum Prinsenhof Delft

Sint Agathaplein 1
2611 HR Delft
Pia Westgren 0651808511
info-prinsenhof@delft.nl
www.prinsenhof-delft.nl

N
nationaal
archief

Nationaal Archief

Prins Willem-Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag
06-55267929 (Ellen Loozen)
educatie@nationaalarchief.nl
www.nationaalarchief.nl

PANORAMA
MESDAG
DEN HAAG HOLLAND

Museum Panorama Mesdag

Zeestraat 65
2518 AA Den Haag
070-3106665 (Marije Beckers)
info@panorama-mesdag.com
www.panorama-mesdag.nl

Galerij
Prins Willem V

Galerij Prins Willem V

Buitenhof 33
2513 AH Den Haag
070-3023456
(Anne Maartje Kruiswijk)
educatie@mauritshuis.nl
www.mauritshuis.nl